

Adlar ADLAR (İSİMLER)

Bütün sözcük türleri,iki gruba ayrılarak değerlendirilir.

A)Ad Soylu Sözcükler:

- 1)Ad (İsim)
- 2)Sıfat (Önad)
- 3)Zamir (Adıl)
- 4)Zarf (Belirteç)
- 5)Edat (İlgeç)
- 6)Bağlaç
- 7)Ünlem

B)FİİLLER (Eylemler)

1)Adlar:Varlıkları ya da kavramları karşılayan,onları tanımamızı sağlayan sözcüklere “ad” denir.Bir kelimeye -mek, -mak ya da -ma, -me olumsuzluk ekini getiremiyorsak o kelime addır.

*Bahçe, kum, Ali, kitap, çanta, Almanya, Merkür,...

İsimleri:

- A)Görev ve anlamlarına göre,
- B)Varlıkların türüne göre,
- C)Varlıkların sayısına göre,
- D)Yapılarına göre olmak üzere 4grupta inceleyebiliriz.

GÖREV VE ANLAMLARINA GÖRE İSİMLER

1)Somut İsimler:Taş,kitap,çiçek,...

2)Soyut İsimler:Akıl,sevgi,saygı,şeytan,iyilik,keder,...

3)İş ve Eylem Gösteren İsimler:Fiil soylu kelimelere “-mek, -mak, -ış, -iş, -me, -ma” ekleri getirilerek türetilen ve iş,oluş,eylem bildiren isimlerdir.Bunlara “fiilimsi” (isim-fiil) de denir.

*Çalışmak, uyumak, dokunma, eğlenme, bakış, gülüş,...

VARLIKLARIN TÜRÜNE GÖRE İSİMLER

1)Özel İsimler:Tek olan,diğer varlıklara benzemeyen varlıkların özel adlarıdır.

*Koroğlu, Nedim, Türkçe, Mehmet,Minnoş, Pamuk, Türk Dil Kurumu,...

2)Tür (Cins) İsimleri:Aynı türden birçok varlığın ortak adlarıdır.

*El, ayak, kardeş, amca, kedi, kaşık,şehir, kasaba,...

VARLIKLARIN SAYILARINA GÖRE İSİMLER

1)Tekil İsimler:Aynı türden varlıkların bir tekinin adıdır.

*Çocuk, ay, kalem, kitap, elbise,...

2)Çoğul İsimler:-ler,-lar çokluk ekini almış isimlerdir.

*Çocuklar, ağaçlar, kitaplar, öğrenciler,...

3)Topluluk İsimler:Biçim bakımından tekil görüldüğü halde çokluk ya da topluluk anlamı veren adlardır.

*Ordu, alay, sürü, kurultay, meclis, takım,...

YAPI BAKIMINDAN İSİMLER

1)Basit İsimler:Hiçbir yapım eki almamış isimlerdir.

*Araba, insanlar, evimiz, yoldan, tahtayı, çanta, kuşlarım,...

2)Türemiş İsimler:İsim ya da fiil kök ve gövdelerinden yapım ekiyle türeyen isimlerdir.

*Yol-cu, meslektaş, silgi, ölüm,...

3)Birleşik İsimler:İki ismin aralarına başka bir kelime girmeyecek şekilde birleşip kalıplaşmasıyla oluşan isimlerdir.

*Anayurt, Çanakkale, açık göz, boşboğaz, aslanağzı, gecekondü, ateşkes, biçerdöver, bakarkör, giderayak,...

İSİM TAMLAMALARI

1)Belirtili Ad Tamlaması:Tamlayanın “-in” ilgi ekini tamlananın da “-i,si” 3.tekil kişi iyelik ekini aldığı tamlamalardır.

NOT:Belirtili isim tamlamasını bulmak için tamlanana neyin,kimin sorularını sorarız.

Türkçe'nin önemi,

Yolun sonu,

Ali'nin amcası,

Arabanın boyası,

Fırtınanın gücü,

Bizim köyümüz.

2)Belirtisiz Ad Tamlaması:Tamlayanı yalın halde bulunan,tamlananı 3.kişi iyelik ekini alan tamlamalardır.

*Sokak kapısı,

*Tarla kuşu,

*Çam ağacı,

*Okul müdürü,

*Hızlı koşanı (sıfat)

*Devlet memurları

NOT:Belirtisiz isim tamlamasını bulmak için tamlanana “-ne” sorusunu sorarız. “Nasıl,ne kadar,kaç,hangi” gibi sorular sıfat tamlamasını buldurur.

3)Takısız Ad Tamlamaları:Tamlayan ve tamlananın tamlama ekleri almadan oluşturdukları ad tamlamasıdır.Bu tür tamlamalarda tamlayan,tamlananın ya neye benzediğini ya da neden yapıldığını anlatır.

*Yünden çorap

*Çelik tencere

*Ahşap dolap

*Taş duvar

*Bakır tel

Tamlayan tamlananın neden yapıldığını belirtiyor. Tamlayanla tamlananın arasına “den” ekini getirdiğimizde anlam bozulmuyor.Oysa sıfat tamlamalarında bozulur.

*Sarı çorap (sıfat)

*İnci (gibi) diş

*Kömür göz

*Altın kalp

*Çelik bilek

Tamlayan,tamlananın neye benzediğini ifade ediyor.Tamlayanla tamlananın arasına “gibi” edatını getirirsek sıfat tamlamasıyla karıştırmayız.Çünkü sıfat tamlamalarının arasına “gibi” edatını getiremeyiz.

NOT:Takısız isim tamlamalarının tamlayanları doğada tek başına bulunurken sıfat tamlamalarındaki doğada tek başına bulunmaz.

4)Zincirleme Ad Tamlamaları: Bir ad tamlamasının üçüncü bir adla ya da başka bir ad tamlamasıyla oluşturduğu tamlamaya zincirleme ad tamlaması denir.

*Bahçe kapısının anahtarı

b.siz ad tam. ad

zincirleme ad tam.

*Çevre yolunun ağaçlandırma çalışmaları

b.siz ad tam. b.siz ad tam.

zincirleme ad tam.

Ad Tamlamalarıyla İlgili özellikler:

1)Belirtili ad tamlamalarında tamlayan çoğul,tamlanan da belgisiz bir sözcük olursa tamlayan eki “-in” yerine “-den” eki kullanılabilir.

*Aşağıdakilerden hangisi (Aşağıdakilerin hangisi)

*Yolculardan biri (Yolcuların biri)

2)Belirtili ad tamlamalarında kimi zaman tamlayan ile tamlanan yer değiştirebilir.

*Tadı yok sensiz geçen günlerin.

3)Belirtili ve zincirleme ad tamlamalarında tamlayan ile tamlanan arasına sözcükler girebilir.

*Masanın ayağı:(Masanın kırık ayağı)

*Evin borcu.(Evin bir türlü bitmek bilmeyen borcu)

4)Belirtili ad tamlamalarında tamlayan,tamlanan ya da ikisi birden zamir olabilir.

*Onun kızı (Tamlayan zamir)

*Çocukların bir çoğu (Tamlanan zamir)

*Onların bir çoğu (Tamlayan da tamlanan da zamir)

5)Tamlayanı zamir olan belirtili ad tamlamalarında tamlayan genellikle düşer.Bunlara “tamlayanı düşmüş ad tamlaması” denir.

*Olayı bize babası anlatmıştı. (Onun babası)

*Evimiz çok güzel oldu. (Bizim evimiz)

*Paran var mı (Senin paran)

6)Bir tamlayan,birden çok tamlanan için;bir tamlanan da birden çok tamlayan için ortak kullanılabilir.

*Evin kapısı ve penceresi açık kalmıştı.(Tamlayan ortak)

*Ahmet’in,Murat’ın ve Deniz’in velisi toplantıya katılmadı.(Tamlanan ortak)

ADLARDA KÜÇÜLTME

Adlarda küçültme “cik ve ceğiz” ekleriyle sağlanır.

*Şu tepeciği aşarsak köy görünür.(Küçük tepe)

*Çocukcağz evin yolunu şaşırdı.(Küçük çocuk)

Adların sonuna getirilen “cik,ceğiz” ekleri adlara değişik anlamlar da katabilir.

*Anneciğimi çok özledim.(Sevgi)

*Bir milyarcık borç verir misin (önemsememe-azımsama)

NOT:-cik eki kimi zaman somut bir varlığa ad oldukları zaman küçültme anlamını yitirebilir.

*Mehmetçik (Türk askeri)

*Gelincik (Çiçek ismi)

*Maymuncuk (Kapı kilidini açan araç)

ÇOĞUL EKİNİN (-LER,-LAR)GÖREVLERİ VE EKLENDİĞİ SÖZCÜKLERE KATTIĞI ANLAMLAR:

-Ler,-lar eki eklendiği sözcüğe her zaman çoğul anlamı katmaz;farklı anlam ilgileri de katabilir.

*Birazdan Zeynep'ler gelir.(Belirli bir aileyi belirtiyor)

*Bu cami Karahanlılar döneminde kalma.(Sülale,soy anlamı katmış)

*Müdür Beyler henüz gelmediler.(Saygı)

*Hanımefendiler daha uyanmadılar. (Alay,küçümseme, sitem anlamı katmış)

*On yaşlarında bir çocuktur.(Yaklaşık anlamı katmış)

*Hasta ateşler içinde kıvranıyordu.(Abartma)

*Anadolu'da Yunus'lar bitmez.(Özel ada benzerleri anlamı katmış)

*Akşamları televizyon seyredirim.(Belgisiz sıfat yerine geçerek "her" anlamı katmış)

